

Vierde voortgangsrapportage Actieplan stages en leerbanen SBB

juli – december 2021

Inhoud

Inleiding	3
2. Tekorten stages en leerbanen in beeld	5
2.1 Tekorten stages en leerbanen mbo-studenten.....	5
2.2 Opleidingen met de grootste tekorten in absolute aantallen	6
2.3 Opleidingen met de grootste tekorten in verhouding tot aantal studenten.....	7
2.4 Tekorten naar opleidingsniveau	9
2.5 Tekorten stages en leerbanen pro/vso/vmbo	9
3. Inzet en resultaat tekorten aan stages en leerbanen.....	10
3.1 Opgeloste tekorten	10
3.2 Nieuwe leerbedrijven	11
3.3 Aansluiting vraag en aanbod van stages en leerbanen	11
3.4 Overige inzet van SBB voor voldoende stages en leerbanen	12
3.5 Inzet SBB voor aanpak tekorten stages en leerbanen vmbo, praktijkonderwijs en voortgezet speciaal onderwijs.....	14
4 Inzet voor werkenden en werkzoekenden	15
4.1 Impuls praktijkleren in het mbo	15
4.2 SBB dienstverlening landelijk en regionaal	15
4.3 Hoe ondersteunt SBB de implementatie van praktijkleren in het mbo landelijk?	15
4.4 Aanbod leerbanen voor werkenden en werkzoekenden in beeld	16
4.5 Wat gebeurt er in de regio's?.....	16
4.6 Ontwikkelingen mbo-certificaten en praktijkverklaringen.....	16
5. Aanpak tekorten 2022.....	18
5.1 Aanpak tekorten stages en leerbanen in 2022.....	18
5.2 Aanpak praktijkleren in het mbo in 2022.....	19
5.3 Structurele borging voldoende stages en leerbanen en praktijkleren in het mbo	19

Inleiding

'Stagiair verkoper gezocht', 'vacature leerling monteur (bbl)' of 'kok (bbl/bol) gezocht'. Steeds vaker zien we dit soort oproepen in de etalages van winkels en restaurants, op bedrijfswagen of in (lokale) media verschijnen. Goed nieuws voor studenten die een stage nodig hebben voor het leren in de praktijk van hun opleiding. Of voor werkzoekenden die met om- en bijscholing via het mbo een baan willen in een kansrijke sector. De vraag op de arbeidsmarkt biedt volop kansen voor jongeren en volwassenen om een passende stage of leerbaan te vinden voor hun opleiding tot vakkracht.

Inmiddels zijn de maatregelen tegen verspreiding van het Coronavirus vrijwel allemaal komen te vervallen. We vergeten bijna dat in december 2021 Nederland nog in lockdown zat, niet-essentiële winkels dicht waren en besmettingsaantallen hoog opgelopen waren. Mede hierdoor konden mbo-studenten, werkzoekenden en leerlingen uit het voortgezet onderwijs niet altijd een passende stage of leerbaan vinden. Met het Actieplan zet SBB zich in voor voldoende stages en leerbanen voor jongeren én werkenden en werkzoekenden. Daarnaast ondersteunt en stimuleert SBB de inzet van de mbo-infrastructuur voor om- en bijscholing van werkenden en werkzoekenden.

In deze voortgangsrapportage blikken we vanuit de activiteiten van het Actieplan stages en leerbanen terug op de ontwikkelingen in tekorten aan stages en leerbanen en de inzet van de mbo-infrastructuur voor werkenden en werkzoekenden vanuit SBB in de tweede helft van 2021. En we kijken vooruit naar de inzet van SBB in 2022.

Terugblik

Sinds de start van het actieplan hebben leerbedrijven, onderwijsinstellingen, sociale partners, sectoren en O&O fondsen en SBB hun creativiteit ingezet om zoveel mogelijk stages en leerbanen te bieden. Eén van de activiteiten van SBB is om de stand van zaken rond stages en leerbanen per sector, marktsegment en regio in beeld te brengen. Dat doet SBB in gezamenlijke afstemming met het onderwijs, het bedrijfsleven en andere partners. In de praktijk houdt dit onder andere in dat SBB sinds mei 2020 stagetekorten in beeld brengt om, in afstemming met het onderwijs en het bedrijfsleven, zo goed mogelijk te proberen deze tekorten terug te dringen. Per mbo-opleiding zijn de tekorten in beeld en weten we hoe groot de tekorten zijn, zowel qua sector als geografisch. Met deze informatie kunnen concrete acties, zoals bijvoorbeeld gerichte werving en mail- of belacties, worden opgezet om studenten een stageplaats te bezorgen.

SBB zit dicht op de regionale en sectorale ontwikkelingen en heeft een zeer verfijnd netwerk in Nederland, waarin op sectoraal, regionaal en lokaal niveau partijen bij elkaar kunnen worden gebracht. Door de inzet van SBB, scholen, bedrijven en regionale partners zijn er voor veel studenten toch nog plekken gevonden of gerealiseerd. Ook zijn er alternatieven bedacht om stageperiodes via simulaties in te vullen. Regionale samenwerking met verschillende partijen is hierin cruciaal gebleken. SBB heeft hierin opgetreden als aanjager, verbinder en meewerkend partner. Met een korte lijn naar het bedrijfsleven om nieuwe leerbedrijven te vinden en de stage- en leerplaatsen die er nog wel beschikbaar waren zo goed mogelijk te benutten. Zodoende zijn in de laatste zes maanden van 2021 ruim 8.000 gemelde stagetekorten opgelost.

Voor werkenden en werkzoekenden werd praktijkleren in het mbo onderdeel van de crisisdienstverlening vanuit de 35 regionale mobiliteitsteams. SBB is daarin als partner vertegenwoordigd. Wij ondersteunen gemeenten, UWV, scholen en bedrijven met gerichte informatie en dienstverlening. Met de website [Leerbanenmarkt.nl](https://leerbanenmarkt.nl) brengen we beschikbare leerbanen bij erkende leerbedrijven in beeld voor werkzoekenden en samenwerkingspartners.

Vooruitblik

Hoewel de tekorten aan stages en leerbanen sterk teruglopen, heeft een beperkt deel van de studenten nog moeite om een geschikte leerplaats te vinden. Kwetsbare jongeren van Entree en niveau 2 in het mbo of studenten van specifieke opleidingen hebben onze inzet nog nodig. Bovendien hebben we geleerd van

de coronacrisis dat zaken snel kunnen veranderen. Ook voor de komende periode blijft alertheid geboden, bijvoorbeeld voor de opkomst van nieuwe varianten van het coronavirus en eventuele nieuwe maatregelen tegen verspreiding van het virus die tekorten kunnen doen toenemen. Met de opgedane ervaring vanuit het Actieplan stages en leerbanen zijn onderwijs, bedrijfsleven en SBB in staat hierop snel te reageren.

Het nieuwe kabinet heeft met het coalitieakkoord ambitieuze doelen gesteld. In het mbo opgeleide vakmensen zijn onmisbaar voor het realiseren van de ambities van het nieuwe kabinet op het gebied van klimaat, energie en wonen. Krapte op de arbeidsmarkt toont aan dat alleen de instroom van jonge vakmensen uit het initieel onderwijs onvoldoende is. Extra inzet op om- en bijscholing van werkenden en werkzoekenden is daarom nodig. Het opleiden van voldoende vakmensen kan alleen als we de brug slaan tussen onderwijs en arbeidsmarkt. Door meer gebruik te maken van de aanwezige deskundigheid en ervaring met opleiden van volwassenen bij onderwijsinstellingen en leerbedrijven in het mbo hoeft het kabinet niet opnieuw het wiel uit te vinden om grote maatschappelijke vraagstukken aan te pakken. SBB is daarin de unieke en onmisbare schakel om het voor elkaar te krijgen.

In het komende halfjaar blijft de focus van het actieplan liggen op voldoende stages en leerbanen voor iedereen die dat nodig heeft. Daarbij blijven we de tekorten aan stages en leerbanen actief monitoren. Enerzijds om te zorgen dat studenten kunnen leren in de praktijk en hun opleiding volledig kunnen afronden. Studenten die kwalitatieve stages in de echte beroepspraktijk hebben gevolgd stromen succesvol(ler) en duurzamer door naar de arbeidsmarkt. Anderzijds is het nu, met het tekort aan vakmensen, ook van belang om te zorgen dat we weten welke leerbanen niet vervuld zijn. Dit biedt mogelijkheden voor werkenden en werkzoekenden met praktijkleren in het mbo werken en leren willen combineren. Via om- en bijscholing vinden zij een baan en behalen een waardevol diploma, mbo-certificaat of praktijkverklaring. Deze bewezen succesformule is de sleutel tot het aanpakken van tekorten aan vakmensen, het versterken van vakkennis bij werkenden én het naar werk begeleiden van werkzoekenden.

Met deze voortgangsrapportage informeren we u over het tweede halfjaar van 2021 en kijken we vooruit naar 2022. Met het Actieplan stages en leerbanen investeren we met elkaar in een stevige leercultuur bij bedrijven en zorgen we voor voldoende vakmensen van de toekomst.

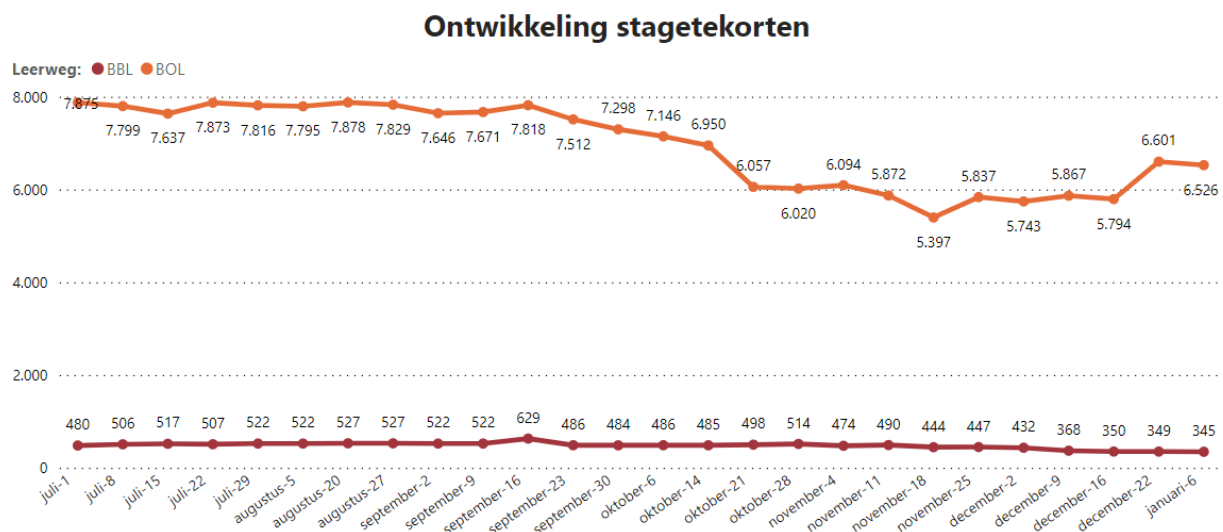
2. Tekorten stages en leerbanen in beeld

Sinds de start van het actieplan heeft SBB zich gefocust op het oplossen van tekorten aan stages en leerbanen. Met behulp van een reëel en actueel beeld van de tekorten uitgesplitst naar sector, regio en beroepsopleiding. In de tweede helft van 2021 heeft SBB tekorten aan stages en leerbanen doorlopend geïnventariseerd. Deze cijfers zijn gebruikt om samen met onderwijs, bedrijfsleven en landelijke of regionale partners gerichte acties uit te voeren om tekorten op te lossen. Iedere maand publiceert SBB actuele cijfers over tekorten aan stages en leerbanen via een dashboard op de website van SBB.

2.1 Tekorten stages en leerbanen mbo-studenten

Het tekort aan stages en leerbanen is in de periode van 1 juli tot 31 december 2021 gedaald van 8.355 tot 6.950. Hiermee heeft de in februari 2021 gestarte dalende trend van stagetekorten doorgezet. De dalende trend heeft betrekking op zowel de bol- als de bbl-leerweg. In de laatste week voor de kerstvakantie was toch een lichte stijging van het aantal tekorten in de bol-leerweg zichtbaar. Deze stijging wordt veroorzaakt door een toename van het aantal tekorten in de sectoren Zorg en Welzijn.

In alle sectoren is in deze periode van 1 juli tot 31 december 2021 een daling van het aantal tekorten te zien, behalve in de sector Zorg en Welzijn. De toename van het aantal tekorten in deze sector komt door een toename van tekorten in de marktsegmenten Zorg, Assisterende gezondheidszorg en Uiterlijke verzorging.

Figuur 2.1.1: Ontwikkeling stagetekorten in de periode 1 juli 2021 tot en met 31 december 2021.

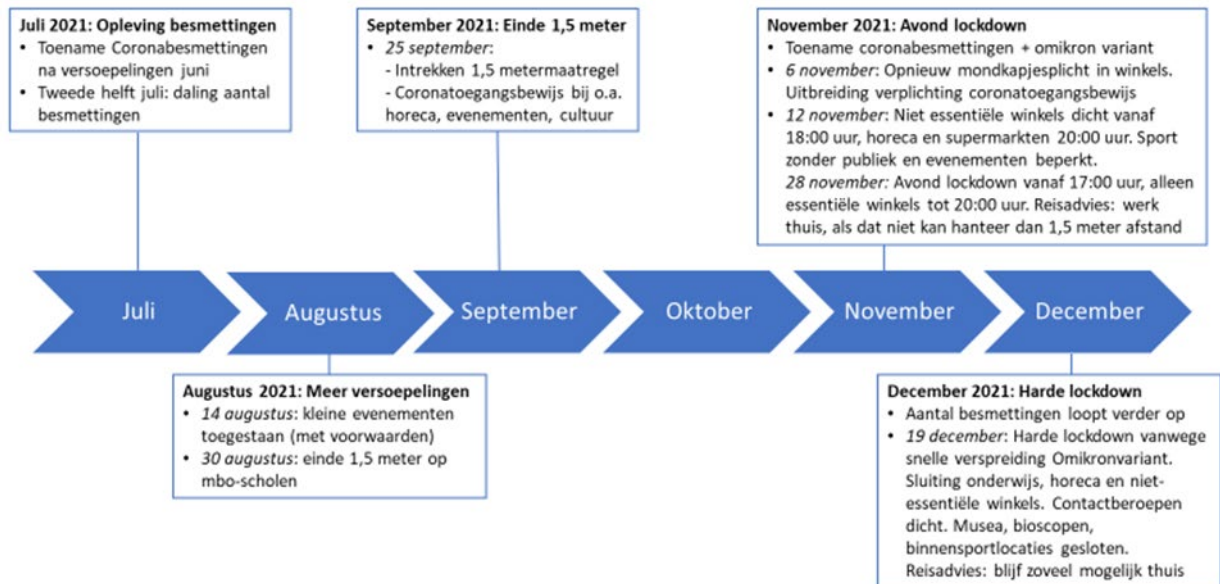
Nb. Als wordt gesproken over de situatie op 31 december 2021, dan wordt gerefereerd aan het laatste meetmoment voor deze datum, te weten 22 december 2021. Voor de volledigheid is ook het eerstvolgende meetmoment (6 januari 2022) in de grafiek zichtbaar gehouden.

Ontwikkeling tekorten in relatie tot verspreiding coronavirus en maatregelen kabinet

De ontwikkeling van tekorten aan stages en leerbanen laten een dalende trend zien vanaf halverwege september tot en met half november 2021. Mede door de versoepelingen in de maatregelen van het kabinet tegen verspreiding van het aantal coronabesmettingen lukte het onderwijsinstellingen, leerbedrijven en SBB voor veel studenten een passende stage of leerbaan te vinden. Zo maakte het intrekken van de 1,5 meter maatregel het voor leerbedrijven mogelijk meer studenten tegelijk op te leiden op de werkvloer.

Door een toename in het aantal coronabesmettingen en de ontdekking van de omikron-variant zijn in november 2021 de maatregelen tegen verspreiding van het coronavirus aangescherpt door het kabinet.

Terwijl de maatregelen steeds strenger werden in november en december, liep het tekort aan stages op van 5.397 licht op 18 november 2021 tot en met 6.526 per 3 januari 2022. Dit aantal is nog aanzienlijk lager dan de ruim 19.000 tekorten aan stages die een jaar eerder op 4 januari 2021 gemeld werden. Het tekort aan leerbanen nam ondanks de invoering van de avond- en harde lockdown in dezelfde periode verder af van 444 naar 345. De bbl-studenten op zoek naar een leerbaan profiteerden van de gunstige arbeidsmarkt of konden gebruik maken van mogelijkheden uit het servicedocument Covid-19 mbo.

Figuur 2.1.2: Tijdslijn met ontwikkeling in de belangrijkste maatregelen tegen verspreiding van het coronavirus in de periode 1 juli 2021 tot en met 31 december 2021.

2.2 Opleidingen met de grootste tekorten in absolute aantallen

In absolute aantallen zijn voor de mbo-opleidingen Helpende zorg en welzijn en mbo-verpleegkundige de meeste tekorten gemeld. Mede door de werkdruk, hoog ziekteverzuim en personeelstekorten blijft het voor zorginstellingen een uitdaging om voldoende begeleidingscapaciteit te organiseren. Als belangrijkste reden voor de tekorten wordt dan ook een gebrek aan begeleidingscapaciteit genoemd.

In de top drie van de tekorten staat ook Maatschappelijke zorg. Per 31 december zochten nog 377 studenten een stageplek. Onderwijsinstellingen melden dat dit vooral eerstejaars studenten betreft die zijn ingeschreven op het kwalificatiedossier. Deze studenten maken later in de opleiding een keuze voor één van de uitstroomkwalificaties Begeleider gehandicaptenzorg, Begeleider specifieke doelgroepen, Persoonlijk begeleider gehandicaptenzorg, Agogisch medewerker GGZ, Thuisbegeleider en Persoonlijk begeleider specifieke doelgroepen.

De opleiding Servicemedewerker is een cross-over. Cross-overs bestaan uit elementen van andere mbo-opleidingen en kunnen worden gestart nadat onderwijs en bedrijfsleven arbeidsmarktrelevantie hebben aangetoond. Desondanks kent deze opleiding een tekort aan stages. Onder meer de toename van het aantal studenten in de laatste jaren maakt het lastig om voor alle studenten een stageplek te vinden.

De opleidingen Bedrijfsadministrateur en Sociaal werker completeren samen de top 5 van opleidingen met de grootste stagetekorten op 31 december 2021.

De opleidingen met in absolute zin de grootste stagetekorten op 31 december 2021 staan in onderstaande tabel weergegeven.

Opleiding	Stagetekort
25498 - Helpende Zorg en Welzijn	775
25655 - Mbo-Verpleegkundige	495
23181 - Maatschappelijke Zorg	377
26007 - Servicemedewerker	288
25138 - Bedrijfsadministrateur	284
25615 - Sociaal werker	284

Tabel: de top 6 grootste stagetekorten op 31 december 2021.

Ontwikkeling inschrijvingen voor opleidingen met grootste tekorten (in aantallen)

Op 1 augustus 2021 is het schooljaar 2021-2022 gestart. De instroom van nieuwe studenten is van invloed op de vraag naar stages en leerbanen. Een groei van het aantal studenten in een sector met een beperkt aanbod aan stages en leerbanen, kan de 'concurrentie' tussen studenten om deze schaarse plekken doen toenemen. Met als mogelijk resultaat nieuwe tekorten. Daarom kijken we voor de opleidingen met de grootste stagetekorten ook naar de ontwikkelingen in het aantal nieuwe studenten per schooljaar 2021-2022.

Uit de inschrijfgegevens van mbo-studenten voor mbo-opleidingen bij DUO blijkt dat een aantal opleidingen in de sector Zorg met stagetekorten ook een toename kent in het aantal ingeschreven studenten. Voor de Helpende zorg en welzijn is een toename zichtbaar van 849 studenten in de bol-leerweg (+8%). Ook de opleiding mbo-verpleegkundige kent een flinke stijging van het aantal ingeschreven studenten; 1.388 studenten meer in de bol-leerweg (+8%) dan in het voorgaande schooljaar. Voor de opleiding mbo-verpleegkundige geldt een stijging van 198 studenten in de bbl-leerweg (+2%). Als belangrijkste reden voor de toename van het aantal ingeschreven studenten wordt door scholen en brancheorganisaties de toegenomen waardering voor het werk in de zorg ten tijde van de coronacrisis genoemd. De toename van het aantal studenten zorgt er wel voor dat een extra inspanning nodig is van leerbedrijven, scholen en SBB om voor iedereen een stage of leerbaan te vinden.

De opleiding Bedrijfsadministrateur laat een afname van 369 ingeschreven studenten in de bol-leerweg zien (-6%) voor schooljaar 2021-2022. Ondanks deze afname blijft de opleiding in de top 5 met tekorten aan stages en leerbanen staan per 31 december 2022. De verlenging van het advies om thuis te werken lijkt van invloed op de beschikbaarheid van stages en leerbanen bij leerbedrijven. Met thuiswerken zijn bedrijven terughoudend met studenten toegang verlenen tot soms vertrouwelijke bedrijfsinformatie in het kader van een stage of leerbaan.

Sinds het schooljaar 2020/2021 kan op de opleiding Sociaal werker worden ingeschreven. Als de voorlopers van deze opleiding worden meegenomen in de vergelijking van het huidige schooljaar ten opzichte van vorig schooljaar betekent dit een toename van 1.092 studenten (+14%).

2.3 Opleidingen met de grootste tekorten in verhouding tot aantal studenten

Door de tekorten van 31 december 2021 per opleiding te vergelijken met het totaal aantal studenten in de opleiding ontstaat een ander perspectief. Zo wordt duidelijk welk aandeel van de totale studentpopulatie in een opleiding op dat moment nog op zoek is naar een stage of leerbaan. Onderstaande tabel toont de opleidingen waarvoor de verhouding stagetekorten ten opzichte van het aantal studenten het grootst is.

Opleiding	Studenten	Tekorten	Verhouding in %
25378 - Luchtvrachtspecialist	118	43	36%
25643 - Haarstylist heer	124	38	31%
25632 - Verkoopmedewerker Optiek	34	8	24%
26024 - Voeding- en leefstijladviseur	94	20	21%
25400 - Kapper*	1.167	144	12%
26006 - Middenkaderfunctionaris smart industry	240	29	12%
26019 - Business support	200	24	12%
26007 - Servicemedewerker	2.521	288	11%
23251 - Sociaal werk	250	25	10%
25645 - Salonmanager heer	30	3	10%
25615 - Sociaal werker	3.004	284	9%
26026 - E-commerce manager	499	45	9%
25479 - Thuisbegeleider	72	5	7%
25607 - Medewerker ICT support	2.368	162	7%
23181 - Maatschappelijke Zorg	6.070	377	6%
25630 - Allround Medewerker Optiek	49	3	6%
25149 - Medewerker (financiële) administratie	2.308	141	6%
25377 - Aviation Operations Officer	236	14	6%
25140 - Junior assistent-accountant	890	52	6%
25498 - Helpende Zorg en Welzijn	13.363	775	6%
23068 - Ondersteunende administratieve beroepen	245	14	6%
25296 - Commercieel technicus engineering	177	10	6%
25519 - Schipper-machinist beperkt werkgebied	108	6	6%
26000 - Allround coördinator-instructeur buitensport	95	5	5%
25251 - Assistent dienstverlening en zorg	4.710	242	5%

Tabel: Stagetekorten afgezet naar ingeschreven studenten per opleiding per 31 december 2021.

De opleiding waarvan het aandeel studenten relatief gezien het vaakst geen leerplek heeft is de Luchtvrachtspecialist. Ongeveer 1 op de 3 studenten die een leerplek nodig heeft kan de beroepspraktijkvorming niet uitvoeren bij een erkend leerbedrijf omdat hij/zij geen plek tot de beschikking heeft. Als oorzaak hiervoor wordt onder meer benoemd dat de luchtvaartsector zich nog niet hersteld heeft tot het niveau van voor de coronacrisis. Ook is er al jaren een grote belangstelling van studenten voor deze opleiding. In samenwerking tussen onderwijsinstellingen en de sector wordt gebruik gemaakt van de mogelijkheden van het servicedocument om de leerdoelen van de studenten op een andere wijze te behalen, bijvoorbeeld met praktijkopdrachten en simulaties. Voor een betere aansluiting van de opleiding op het werk in de sector zijn onderwijs en bedrijfsleven ook voornemens om het kwalificatiedossier te vernieuwen.

In de kappersopleidingen was per 31 december 2021 een aanzienlijk deel van de studenten nog op zoek naar een stageplek. Dit valt onder andere terug te zien bij de opleiding Haarstylist heer, waar 31% van de leerlingen geen plek heeft en bij de opleiding Kapper waar 12% zonder leerplek zit. Hierbij moet wel worden aangetekend dat tijdens dit meetmoment de kapperszaken gesloten waren als onderdeel van de maatregelen van het kabinet tegen verspreiding van het coronavirus. Na eerdere sluitingen vanwege corona van de kappers liep het tekort aan stages snel terug wanneer de kappers weer open mochten.

Van de opleiding Helpende zorg en welzijn, de opleiding met in absolute aantallen de grootste tekorten van 775 per 31 december 2021, had 6% van de ingeschreven studenten nog een stage of leerbaan nodig per

31 december 2021. Hoewel het bieden van voldoende begeleiding voor het opleiden van studenten een uitdaging blijft voor leerbedrijven, is met name de sterke toename van het aantal ingeschreven studenten debat aan tekorten aan stages en leerbanen voor deze opleiding (zie ook paragraaf 2.2).

2.4 Tekorten naar opleidingsniveau

De tekorten aan stages en leerbanen zijn ook in beeld per opleidingsniveau. Hoewel de tekorten in het mbo beperkt zijn, is het voor Entree- en niveau 2 studenten relatief moeilijker om een stage of leerbaan te vinden dan voor studenten die opleiding op niveau 3 of 4 volgen. Dit blijkt ook uit onderstaande tabel. Onderwijsinstellingen melden dat studenten in Entree-opleidingen en in mindere mate ook niveau 2 meer begeleiding nodig hebben. Leerbedrijven geven vaker de voorkeur aan studenten die minder begeleiding nodig hebben en sneller zelfstandig aan de slag kunnen. In hoofdstuk 3 is beschreven welke activiteiten zijn uitgevoerd om studenten van Entree en niveau 2 opleidingen te helpen.

	Aantal studenten	Tekorten	Aandeel van totaal aantal studenten
Niveau	Schooljaar 2021-2022	31-12-2021	31-12-2021
Entree	14.191	562	4,5 %
Niveau 2	81.946	2.035	2,5 %
Niveau 3	112.899	873	0,8 %
Niveau 4	269.100	2.838	1,1 %
Dossierinschrijving	23.438	642	2,7 %
Totaal	501.530		

Tabel 2.4: Totaal aantal tekorten aan stages en leerbanen naar mbo-niveau absoluut en procentueel t.o.v. het totaal. Meetmomenten op 31 december 2021. Bron: SBB.

Opvallend is dat ook studenten die zijn ingeschreven op een kwalificatiedossier en nog niet op een (uitstroom)kwalificatie vaker nog op zoek zijn naar een stageplek dan studenten op niveau 3 of 4. Dit komt doordat deze studenten zich vaker nog oriënteren op welke (uitstroom)kwalificatie zij willen volgen en daardoor mogelijk een minder specifieke leervraag hebben voor een stageperiode. Voor leerbedrijven die vaak een specifieke stageopdracht hebben of opleiden voor een uitstroomberoep maakt dat het lastiger om de leervraag van deze studenten te matchen op hun beschikbare stages en leerbanen.

2.5 Tekorten stages en leerbanen pro/vso/vmbo

Uit contacten met scholen in het praktijkonderwijs en voortgezet speciaal onderwijs blijkt dat er geen grote tekorten aan stages en leerbanen zijn geweest in de tweede helft van 2021. Via het meldpunt stagetekorten is één melding ontvangen van een leerling die geen passende stageplek kon vinden. Daar waar het voor een leerling moeilijk was om een stageplaats te vinden, is maatwerk geboden door de school en zo nodig de adviseur praktijkleren van SBB om een geschikte plek te vinden. Mede door deze samenwerking lukte het voor leerlingen in het pro en vso een stage of leerbaan te vinden.

Voor de sector zorg & kinderopvang zijn bij sommige scholen wel uitdagingen om voor iedere leerling uit het pro en vso een passende stageplek te vinden. Deze uitdaging lijkt verklaarbaar omdat deze uitdagingen er ook zijn voor stagetekorten in het mbo. Het bieden van voldoende begeleidingscapaciteit vanuit zorginstellingen wordt hier het vaakst genoemd als knelpunt door de scholen. Juist voor leerlingen in het pro en vso is dit een belangrijke voorwaarde voor een succesvolle stage. Vanwege de beperkte begeleidingstijd gaan de beschikbare stageplekken eerder naar een student die onderwijs volgt op mbo-niveau 3 en 4. Ook neemt de interesse onder leerlingen in het pro en vso toe om in de zorg aan de slag te gaan. Deze toename leidt (net als in het mbo) ook tot extra vraag naar stageplekken.

3. Inzet en resultaat tekorten aan stages en leerbanen

3.1 Opgeloste tekorten

Sinds de start van het actieplan hebben leerbedrijven, onderwijsinstellingen, sociale partners, sectoren en O&O fondsen en SBB hun creativiteit ingezet om zoveel mogelijk stages en leerbanen te bieden. De onderwijsinstellingen meldden welke studenten nog een plek zochten en benutten actief hun regionale netwerk. Leerbedrijven bedachten creatieve oplossingen om het werken op anderhalve meter mogelijk te maken. Adviseurs praktijkleren van SBB erkenden nieuwe leerbedrijven waar studenten een deel van de praktijkopleiding konden volgen.

SBB heeft bijgehouden hoeveel gemelde tekorten opgelost zijn en hoeveel nieuwe tekorten er door scholen zijn doorgegeven in de tweede helft van 2021. Mede dankzij de gezamenlijke inspanning van leerbedrijven, scholen, overige regionale en sectorale partners en SBB is het gelukt 8.038 gemelde tekorten op te lossen. Tegelijkertijd heeft SBB in de periode van juli tot en met december 2021 6.633 nieuwe tekorten bij scholen opgehaald. Per saldo betekent dit een afname van 1.405 tekorten.

Sectorkamer	Tekorten opgelost	Tekorten nieuw	Nettoverschil
Zorg, welzijn en sport	-2.844	3.313	469
Zakelijke dienstverlening en veiligheid	-1.342	739	-603
ICT en creatieve industrie	-828	696	-132
Entree	-823	656	-167
Voedsel, groen en gastvrijheid	-792	412	-380
Mobiliteit, transport, logistiek en maritiem	-539	407	-132
Cross-over	-345	179	-166
Handel	-281	109	-172
Techniek en gebouwde omgeving	-184	90	-94
Specialistisch vakmanschap	-60	32	-28
Totaal	-8.038	6.633	-1.405

Tabel 3.1: het totaal aan opgeloste- en het totaal aan nieuwe stagetekorten per sector in de periode van 1 juli tot en met 31 december 2021.

Het aantal opgeloste tekorten is in alle sectoren behalve Zorg, welzijn en sport groter dan de nieuwe tekorten aan stages en leerbanen. Per saldo is er in deze sectoren sprake van een afname van het aantal tekorten. In de sector Zorg, welzijn en sport neemt het tekort aan stages en leerbanen toe. Dit heeft te maken met een toename van het aantal ingeschreven studenten voor een aantal opleidingen in de zorg ten opzichte van het schooljaar 2020-2021 (zie ook paragraaf 2.2. Met het oog op de grote vraag naar zorgpersoneel een goede ontwikkeling, maar het zet dit schooljaar wel extra druk op het aantal stages en leerbanen bij zorginstellingen om al deze studenten te kunnen plaatsen. Samen met zorginstellingen en SBB werken de onderwijsinstellingen aan oplossingen voor de tekorten. Bijvoorbeeld door beschikbare plekken optimaal te benutten (twee studenten op één stageplek), stage nog meer te spreiden over het leerjaar en met behulp van het servicedocument leerdoelen op een alternatieve wijze te behalen.

Leeromgeving in voormalig Slotervaart ziekenhuis helpt studenten van zorg-opleiding aan praktijkervaring
Op 29 oktober 2021 is het nieuwe Health Experience Centre in het voormalig Slotervaart ziekenhuis feestelijk geopend. Het centrum biedt een unieke combinatie van theorie en praktijk voor het zorgonderwijs. Ongeveer 120 Amsterdamse mbo-studenten van onder andere het ROC van Amsterdam volgen hier praktijklessen in een nagebootste zorginstelling. Studenten die moeite hebben een stageplek te vinden kunnen via stagevervangende simulaties leerdoelen behalen of zich voorbereiden op een stage in het volgende leerjaar.

3.2 Nieuwe leerbedrijven

In samenwerking met onderwijsinstellingen, leerbedrijven en SBB worden extra stages en leerbanen gezocht. Onder meer door actief nieuwe leerbedrijven te werven in regio's en sectoren waarvoor studenten en mbo-scholen tekorten aan stages en leerbanen meldden. Hiervoor zet SBB de adviseurs praktijkleren in die per regio gericht nieuwe leerbedrijven kunnen werven. Scholen en studenten kunnen ook een voordracht doen voor het erkennen van een leerbedrijf. Bij grotere tekorten in een regio zet SBB ook gericht communicatie in voor de werving van nieuwe leerbedrijven. Onder meer via social media of lokale media worden bedrijven opgeroepen voor specifieke opleidingen stages en leerbanen te bieden en zo nodig erkend leerbedrijf te worden. In de periode van juli tot en met december 2021 zijn 13.050 nieuwe leerbedrijven erkend.

Servicedocument

In de tweede helft van 2021 zijn in verschillende regio's en sectoren vanwege tekorten aan stages alternatieve (praktijkgerichte) opdrachten of opdrachten in een simulatieomgeving uitgevoerd, duo-stageplaatsen gerealiseerd en/of is het aantal stage-uren verminderd. Dit is mogelijk gemaakt door het Servicedocument 5.4. Een document dat ruimte geeft aan scholen om hun onderwijs vorm te geven binnen de beperkingen die de coronacrisis met zich meebrengt. De inzet van het servicedocument is verlengd tot het einde van schooljaar 2021-2022.

3.3 Aansluiting vraag en aanbod van stages en leerbanen

In de tweede helft van 2021 zijn de tekorten aan stages en leerbanen verder afgenomen. Het herstel van de economie heeft zicht verder doorgezet. Via onder meer Stagemarkt.nl en Leerbanenmarkt.nl zijn per 31 december 2021 ruim 120.000 stages en ruim 50.000 leerbanen beschikbaar bij erkende leerbedrijven. Bij ongeveer 40% van deze leerplaatsen geven bedrijven aan meerdere studenten een plek te kunnen geven. Voor leerwerktrajecten in het vmbo stonden per 31 december 2021 bijna 1.500 plekken open bij leerbedrijven.

Het aantal beschikbare stages en leerbanen is echter niet één op één af te zetten tegen het aantal tekorten aan stages en leerbanen. Allereerst is het aanbod van stages en leerbanen verspreid over verschillende opleidingen, regio's en tijdsperiodes. Soms zijn er bijvoorbeeld tekorten aan stages in de Randstad, terwijl er in het noorden of oosten van Nederland voldoende plekken beschikbaar zijn. Of andersom. Ook zijn er bepaalde perioden dat meer studenten tegelijkertijd op stage willen. Het spreiden van stages over het schooljaar is dan een oplossing, maar dat is niet altijd mogelijk. Bijvoorbeeld als studenten eerst een stuk theoretische kennis moeten hebben, voordat zij op stage kunnen gaan.

Voor een goede match tussen student en stage of leerbaan bij een erkend leerbedrijf zijn ook de inhoud van de werkzaamheden en de begeleiding van belang. Leerbedrijven hebben soms een voorkeur voor derde of vierdejaarsstudenten in plaats van eerstejaars studenten die minder zelfstandig kunnen werken en meer begeleiding vragen.

Kansrijke opleidingen voor mbo studenten voor een stage of leerbaan

In aanvulling op de analyse van de ontwikkeling van de stagetekorten, kijkt SBB ook naar waar kansen liggen. Om dit in kaart te brengen is het aantal openstaande stages en leerbanen afgezet tegen het aantal studenten dat de opleiding van deze openstaande plekken volgt. In deze analyse zijn opleidingen die tot hetzelfde kwalificatiedossier behoren bij elkaar genomen. Reden hiervoor is dat leerbedrijven die erkend zijn voor bijvoorbeeld een niveau 3-opleiding, in de praktijk ook heel vaak erkend zijn voor niveau 2- en niveau 4-opleidingen. Op deze manier wordt voorkomen dat niveau 2-opleidingen zeer kansrijk zijn, terwijl in de praktijk dit kan worden veroorzaakt doordat het leerbedrijf 'ook voor niveau 2' erkend is.

De bronnen om te zien hoeveel openstaande leerplekken er voor een opleiding zijn, zijn de kanalen Stagemarkt.nl en Leerbanenmarkt.nl. Hier kunnen erkende leerbedrijven hun stage- of leerbaanvacatures

plaatsen om op die manier een geschikte mbo-student te werven. Deze vacaturesites worden beheerd door SBB.

Kansrijke opleidingen voor studenten in de bol-leerweg

Voor verschillende mbo-opleidingen is de verhouding studenten ten opzichte van het aantal openstaande plekken niet in balans. Wanneer er meer openstaande plekken zijn dan studenten die een stage of leerbaan zoeken, is dat gunstig voor de (aankomend) student maar ongunstig voor het bedrijf dat graag nieuwe vakmensen wil opleiden. Vaak is er dan ook sprake van een goede kans om aan het werk te blijven bij het leerbedrijf na het afronden van de opleiding.

Met de aantrekkende arbeidsmarkt zijn er voor steeds meer opleidingen voldoende stages en leerbanen beschikbaar. Dit geldt bijvoorbeeld voor het dossier Advies en leiding in de verkoop waar een kleine 2.500 studenten in de bol-leerweg staan ingeschreven. Echter, het aantal openstaande plekken is hier een veelvoud van. Met name voor de Eerste verkoper (niveau 2) en de Verkoopsspecialist (niveau 4). Ook voor wat kleinere dossiers zijn er kansen, zoals de Fastservice waarbij stagegelopen wordt in bijvoorbeeld de fastfoodsector. Of het dossier Vers: Vakmanschap & ambacht waar men stageloopt op plekken waar vis, vlees of groente verkocht wordt. De Service- en onderhoudstechniek is ook een segment van de arbeidsmarkt waar veel stageplekken beschikbaar zijn ten opzichte van het aantal studenten.

Kansrijke opleidingen voor studenten in de bbl-leerweg

De verhouding studenten versus het aantal beschikbare plekken is in de bbl-leerweg meer in balans dan in de bol-leerweg. Mogelijk dat dit komt doordat er in bepaalde sectoren door het bedrijfsleven geen nieuwe vacatures voor een stageplek of leerbaan worden geplaatst, met als reden dat men de kans om een bbl-student te krijgen als nihil ervaart.

De Ondernemer horeca/bakkerij is een opleiding waar het aantal studenten in de bbl-leerweg laag is ten opzichte van het aantal beschikbare plekken op Leerbanenmarkt.nl. In de bbl-leerweg lijkt er verder ruimte te zijn voor de Entree-opleiding Assistent verkoop/retail en zijn relatief veel vacatures in de horeca en commercie.

Relatie tussen stagetekort en werkgelegenheid

Het aantal tekorten aan stages en leerbanen, houdt niet automatisch verband met de behoefte aan personeel in een sector. In de zorg is bijvoorbeeld een grote behoefte aan personeel, tegelijkertijd loopt het tekort aan stages en leerbanen in deze sector licht op door onder meer groei van het aantal studenten. Aan de andere kant zijn er ook voorbeelden van sectoren waar wel stagemogelijkheden zijn, maar waar de kansen op de arbeidsmarkt beperkt zijn.

In de sectoren waar veel behoefte is aan personeel, gaan de adviseurs van SBB in gesprek met leerbedrijven om op zoek te gaan naar mogelijkheden om studenten te kunnen plaatsen. Een van de opties die de adviseurs van SBB hebben, is het motiveren van leerbedrijven om juist wel een Entree of niveau 2 student een kans te geven als ze hier in eerste instantie niet voor open stonden. Vaak zijn er wel mogelijkheden binnen leerbedrijven, maar worden deze niet benut.

Om tijdig te kunnen anticiperen op de behoefte aan stages en leerbanen blijft SBB deze behoefte periodiek in beeld brengen bij scholen en leerbedrijven. Zijn er voldoende leerplaatsen beschikbaar? Verwachten onderwijs en bedrijfsleven nieuwe tekorten of is er juist sprake van grote behoefte aan instroom van nieuwe studenten en zijn er meer leerplaatsen dan studenten?

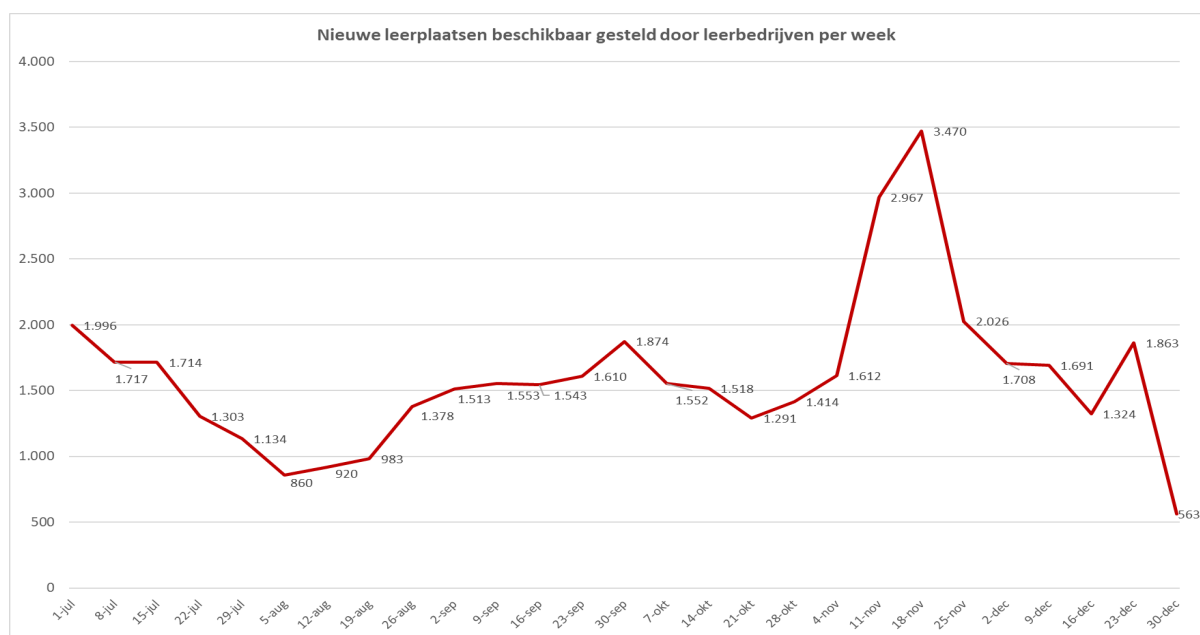
3.4 Overige inzet van SBB voor voldoende stages en leerbanen

Gerichte wervingsacties

Verschiedende succesvolle bel- en mailacties voor nieuwe leerbedrijven en actualisatie van gegevens van bestaande leerplaatsen zijn in het kader van het actieplan uitgevoerd. De wervingsacties zijn met name

gericht op specifieke regio's en/of sectoren en opleidingen uitgevoerd. Gemiddeld zijn per week bijna 1.600 nieuwe leerplaatsen aangeboden door leerbedrijven via Stagemarkt.nl en Leerbanenmarkt.nl.

In november zijn leerbedrijven via een mailroutine en belactie gevraagd stages en leerbanen beschikbaar te stellen. Dit leidde tot een verdubbeling van het aantal nieuwe leerplaatsen per week in de tweede en derde week van november 2021 (zie ook figuur 3.4). Daarnaast zijn leerbedrijven gevraagd om de actualiteit van de geregistreerde gegevens op MijnSBB te controleren. Bij de laatste actie hebben leerbedrijven stages en leerbanen geactualiseerd. Hiermee is de actualiteit van de informatie op Stagemarkt.nl en Leerbanenmarkt verbeterd voor studenten en scholen.

Figuur 3.4 Aantal nieuwe leerplaatsen per week aangeboden door leerbedrijven via Stagemarkt en Leerbanenmarkt.nl.

Extra aandacht voor Entree en niveau 2 studenten

In de bezoeken en gesprekken met leerbedrijven vragen adviseurs praktijkleren van SBB extra aandacht voor de stages en leerbanen voor studenten van Entree en niveau 2 mbo-opleidingen. Deze groepen hebben vaker moeite met het vinden van een stage of leerbaan. Bedrijven zijn gevraagd ook voor deze doelgroep leerplaatsen aan te bieden. Voor praktijkopleiders zijn gerichte adviezen gegeven en praktische hulpmiddelen beschikbaar gesteld voor het opleiden van studenten met een extra begeleidingsbehoefte.

Sectorale acties voor voldoende stages en leerbanen

Naast de regionale aanpak van tekorten aan stages en leerbanen zijn ook sectoraal activiteiten uitgevoerd. Zo hebben brancheorganisaties hun leden opgeroepen om ook in deze crisistijd te blijven opleiden. De verenigde werkgevers in onder meer de techniek, mobiliteit en zorg willen voorkomen dat bij het aantrekken van de economie tekorten aan goed opgeleid personeel ontstaan. Soms stellen opleidingsfondsen aanvullende financiering beschikbaar aan leerbedrijven die mbo-studenten opleiden. In samenwerking met SBB en brancheorganisaties zijn succesvolle acties uitgevoerd om studenten te voorzien van een stage of leerbaan.

Regionale acties voor voldoende stages en leerbanen

SBB werkt regionaal samen met onderwijsinstellingen, leerbedrijven, gemeenten en andere partners in de aanpak van tekorten aan stages en leerbanen. In diverse regio's zoals Rijnmond, Midden-Utrecht en Holland Rijnland zijn succesvolle regionale actieplannen actief die een extra impuls geven aan deze aanpak. Belangrijke voordelen in de samenwerking waren onder andere dat de tekorten regionaal snel bij iedereen in beeld waren, op sector- en schoolniveau. Dat de beschikbare plaatsen gevonden en maximaal benut

werden, dat er in gezamenlijkheid ook media-aandacht gevraagd kon worden en dat het mogelijk was maatwerk te leveren waar nodig.

De intensieve samenwerking in de regio biedt volgens betrokkenen kansen om meer preventief te kijken naar de behoefte aan stages en leerbanen vanuit studenten en het aanbod vanuit het bedrijfsleven. Zodoende kan eerder geanticipeerd worden en worden dreigende tekorten voorkomen. Daarnaast kan in de samenwerking niet alleen gekeken worden naar de kwantitatieve behoefte aan stages, maar ook naar de kwaliteit van de leerplaatsen en bijvoorbeeld extra ondersteuningsbehoefte die sommige studenten hebben. Leerpunten zijn ook benoemd bij de regionale samenwerking. Zo is het belangrijk duidelijk te zijn over de rolverdeling en wie wat wanneer doet.

Campagnes en communicatieactiviteiten

Begin november 2021 is een najaarscampagne begonnen voor gerichte werving van extra stages en leerbanen. Daarbij is ingezet op regio's met de grootste korten aan stages en specifieke opleidingen waar studenten nog op zoek waren naar een leerplaats. Geen grote landelijke campagne, maar gerichte werving in regio's en voor opleidingen waar uit de opgehaalde informatie over stagetekorten bleek dat nog nadere actie nodig was. Op basis van de cijfers over stagetekorten deden de grootste tekorten zich voor in de regio's Groot-Amsterdam, Rijnmond, Haaglanden, Utrecht en Rijk van Nijmegen. In de top met tekorten stonden toen opleidingen uit de zorg, ict en beveiliging. Met behulp van werving via social media en vanuit SBB zijn bedrijven benaderd in deze regio's die actief waren in één of meerdere van de sectoren met tekorten. Deze bedrijven zijn opgeroepen stages en leerbanen beschikbaar te stellen voor opleidingen waarvan studenten nog een leerplaats zochten.

In december 2021 zijn leerbedrijven vanuit SBB bedankt voor hun bijdrage om voor mbo-studenten een leerzame stage of leerbaan aan te bieden. Ook in tijden waarin het voor sommige bedrijven moeilijk was te opereren vanwege de maatregelen tegen verspreiding van Corona. Met een bedankfilm zijn de leerbedrijven die een onmisbare inzet leveren nogmaals in het zonnetje gezet.

3.5 Inzet SBB voor aanpak tekorten stages en leerbanen vmbo, praktijkonderwijs en voortgezet speciaal onderwijs

Samen met bestuurders uit het praktijkonderwijs, voortgezet speciaal onderwijs en vmbo is in 2021 geëvalueerd waar de aanpak van tekorten aan stages en leerbanen versterkt kan worden. Eén van de bevindingen was dat de dienstverlening vanuit SBB voor scholen niet altijd bekend is bij stagebegeleiders. Afsproken is onder meer in persoonlijke contacten van adviseurs praktijkleren van SBB met medewerkers van scholen meer aandacht aan te geven aan mogelijkheden om stagetekorten te melden via het meldpunt stagetekorten bij SBB. Ook krijgt informatie over stages bij erkende leerbedrijven en dienstverlening vanuit SBB een rol in informatie voor scholen. Zo heeft SBB op verzoek van de stichting platforms vmbo een bijdrage geleverd aan de brochure 'Wat moet en wat mag leer-werktrajecten'.

Samenvatting

Dankzij de gezamenlijke inspanning van leerbedrijven, scholen, overige regionale en sectorale partners en SBB is het gelukt om in de periode 1 juli tot 31 december 2021 ruim 8.000 gemelde tekorten op te lossen. Per saldo is het tekort gedaald met ruim 1.400. De tekorten zijn in alle sectoren behalve Zorg, Welzijn en Sport afgenomen. Voor opleidingen in de Zorg blijft het beiden van voldoende begeleidingscapaciteit een uitdaging. Bovendien kent een aantal opleidingen in de zorg een sterke toename van het aantal studenten waardoor een extra druk op de beschikbare plekken is ontstaan.

Met name de intensieve samenwerking tussen SBB en scholen, campagnes, gerichte wervingsacties voor leerbedrijven en leerplaatsen en regionale samenwerking tussen meerdere partijen blijken van belang te zijn om tekorten aan stages en leerbanen terug te dringen. Deze acties hebben er onder andere toe geleid dat er 13.050 nieuwe leerbedrijven zijn erkend.

4 Inzet voor werkenden en werkzoekenden

Het kabinet heeft in de verschillende steun- en herstelpakketten middelen beschikbaar gesteld voor de om- en bijscholing van werkenden en werkzoekenden. Steeds vaker maken volwassenen gebruik van de flexibele mogelijkheden voor het combineren van werk en leren in het mbo. Nu is al ruim de helft van de 129.000 bbl-studenten 23 jaar of ouder en een groeiend aantal volwassenen combineert om- en bijscholing voor het behalen van een mbo-certificaat of praktijkverklaring met een baan. Juist de inzet van delen van een opleiding, maakt om- en bijscholing voor kansrijke beroepen en sectoren in korte periode haalbaar. 50% van erkende leerbedrijven staat open voor zij-instromers. Deze bewezen succesformule is de sleutel tot het aanpakken van tekorten aan vakmensen, het versterken van vakkennis bij werkenden én het naar werk begeleiden van werkzoekenden.

4.1 Impuls praktijkleren in het mbo

Begin 2021 tekenden onder andere de rijksoverheid, gemeenten, UWV, SBB, werkgeverorganisaties, vakbonden en onderwijsinstellingen een intentieverklaring crisisdienstverlening. Inmiddels heeft elke arbeidsmarktregio een regionaal mobiliteitsteam. Deze teams ondersteunen werkzoekenden en werknemers en hebben budget om opleidingen in te kopen bij mbo-scholen. Mensen krijgen dichtbij en ongeacht of en welke uitkering ze hebben, passende dienstverlening die bestaat uit extra begeleiding en waar nodig loopbaanadvies, (om)scholing en hulp bij schulden.

Onderdeel van het steun- en herstelpakket is een impuls voor praktijkleren in het mbo. Hiervoor is 63 miljoen euro geoormerkt. De middelen zijn bedoeld voor om- en bijscholing naar nieuw werk, in de derde leerweg, leidend tot een mbo-diploma, mbo-certificaat of praktijkverklaring. Onder regie van de centrumgemeente maken gemeenten, UWV, werkgeversorganisaties en vakbonden afspraken over de besteding van de middelen en het te realiseren opleidingsaanbod.

SBB heeft in samenwerking met onderwijs, sociale partners en andere landelijke en regionale partijen de afgelopen periode gewerkt aan het informeren, aanjagen en aanzetten tot actie om praktijkleren in het mbo van de grond te krijgen. Ook is de eigen organisatie toegerust om de dienstverlening aan te kunnen bieden. In de komende paragrafen kijken we terug naar wat er ontwikkeld en gedaan is in de tweede helft van 2021.

4.2 SBB dienstverlening landelijk en regionaal

SBB ondersteunt zowel landelijk als regionaal, informatie over praktijkleren in het mbo, de regionale arbeidsmarkt, het werven van leerbanen en het ontwikkelen van mbo-certificaten. De dienstverlening voor praktijkleren in het mbo voor werkenden en werkzoekenden is voor SBB nieuw. SBB heeft daarom zowel intern en extern actie ondernomen om de dienstverlening in te richten. Zo zijn veertig extra collega's aangenomen en geschoold om aan de slag te gaan in de ondersteuning van regionale en/of sectorale samenwerking bij om- en bijscholing van werkenden en werkzoekenden.

4.3 Hoe ondersteunt SBB de implementatie van praktijkleren in het mbo landelijk?

SBB maakt deel uit van de stuurgroep en werkgroep mobiliteit en de stuurgroep en werkgroep praktijkleren in het mbo. Daarbij heeft SBB als samenwerkingspartner actief meegedacht bij het ontwikkelen van beleid, ondersteunt bij het informeren en activeren van partijen en mee ontwikkeld aan handige tools.

Samen met de Programmaraad en Kennispunt Leven Lang Ontwikkelen zet SBB zich in om professionals bij gemeenten, UWV, scholen en leerbedrijven te informeren over de mogelijkheden van om- en bijscholing via praktijkleren in het mbo. Zo biedt SBB-informatie over beschikbare leerbanen bij erkende leerbedrijven en hoe deze ingezet kunnen worden voor ondersteuning van werkzoekenden die de overstap willen maken naar werk in een kansrijke sector.

In samenwerking met het UWV, de MBO Raad en NRTO maakte SBB voor de regionale mobiliteitsteams de [inspiratiekaart bij- en omscholing via het mbo voor kansrijke beroepen \(s-bb.nl\)](https://www.sbb.nl/inspiratiekaart-bij-en-omscholing-via-het-mbo-voor-kansrijke-beroepen). Ook heeft SBB de dienstverlening ten behoeve van praktijkleren in het mbo beschreven in instrumentengids EVA van VNG en UWV, zodat het voor klantmanagers direct duidelijk is, wanneer ze de dienstverlening van SBB in kunnen zetten.

Samen met VNO-NCW, MKB-Nederland, SZW en RVO heeft SBB op 14 december 2021 een webinar georganiseerd over de subsidieregeling praktijkleren in de derde leerweg. De subsidie is een tegemoetkoming voor de kosten die een erkend leerbedrijf maakt voor het begeleiden bij de beroepspraktijkvorming van een student die een mbo-opleiding in de derde leerweg volgt. Kortlopende bij- en omscholing van een werkzoekende of een werkende die werkloos dreigt te worden komt in aanmerking voor deze subsidie.

4.4 Aanbod leerbanen voor werkenden en werkzoekenden in beeld

Voor werkgevers is 'Mijn SBB' aangepast zodat zij kunnen aangeven dat zij leerbanen hebben voor nieuwe medewerkers die via praktijkleren in het mbo bij- en omgeschoold willen worden. Ook leerbanenmarkt is aangepast ten behoeve van dienstverlening voor werkenden en werkzoekenden. Eind 2021 zijn ruim 30.000 door leerbedrijven beschikbaar gestelde leerbanen te vinden op leerbanenmarkt.nl. Daarvan zijn volgens de leerbedrijven 10.000 leerbanen ook geschikt voor zij-instromers die werken willen combineren met een mbo-opleiding. Meer specifiek hebben de bedrijven aangegeven dat ruim 1.500 leerbanen te combineren zijn met een opleiding voor een mbo-certificaat en 1.000 leerbanen geschikt zijn voor het behalen van een praktijkverklaring. De verwachting is dat deze aantallen in 2022 zullen toenemen als werkgevers meer bekend worden met de mogelijkheden voor praktijkleren via het mbo.

4.5 Wat gebeurt er in de regio's?

Op regionaal niveau draagt SBB bij aan de planvorming door informatie over kansrijke sectoren en leerbanen in de regio aan te leveren, in samenwerking met UWV. Verder geeft SBB advies over de mogelijkheden voor kortdurende om- en bijscholing in de derde leerweg. SBB laat met leerbanenmarkt.nl zien welke leerbanen in de regio beschikbaar zijn. Een tekort aan leerbanen kan gemeld worden via het meldpunt stage en leerbanentekort. SBB draagt in de uitvoering van de dienstverlening concreet bij aan de regionale mobiliteitsaanpak door:

1. Participatie in de 35 regionale mobiliteitsteams
2. Bieden van inzicht in leermogelijkheden bij erkende leerbedrijven, met onder meer [Leerbanenmarkt.nl](https://leerbanenmarkt.nl).
3. Helpen bij het werven van nieuwe stages en leerbanen, na melding via het meldpunt stage-leerbanentekort
4. Ondersteunen bij het ontwikkelen van nieuwe mbo-certificaten voor kansrijke sectoren en informatie geven over bestaande mbo-certificaten.
5. Informeren van leerbedrijven en scholen over bestaande opties om via werken en praktijkleren een mbo-diploma, mbo-certificaat of praktijkverklaring te behalen.
6. Informeren over kansrijke sectoren met feiten en cijfers over de arbeidsmarkt en beroepen, onder andere door een regionale versie van de inspiratiekaart om- en bijscholing via het mbo.

4.6 Ontwikkelingen mbo-certificaten en praktijkverklaringen

Vanuit het actieplan stages en leerbanen wordt extra capaciteit ingezet voor een uitbreiding van het aantal mbo-certificaten voor arbeidsmarktrelevante onderdelen van beroepsopleidingen. Met deze extra inzet kunnen, voor sectoren en branches waar op dit moment de vraag naar bij- en omscholing het grootst is, versneld certificaten worden opgeleverd, die door mbo-instellingen te benutten zijn voor bij- en omscholingstrajecten van werkenden en werkzoekenden. Op 31 december 2021 zijn 54 beroepsgerichte mbo-certificaten beschikbaar. Daarnaast zijn ruim 250 mbo-certificaten gebaseerd op keuzedelen beschikbaar. Informatie over het aantal studenten dat een mbo-opleiding volgt met als doel het behalen van een mbo-certificaat zijn nog niet beschikbaar bij SBB.

Werkenden en werkzoekenden kunnen via praktijkleren in het mbo een diploma, certificaat of praktijkverklaring behalen. De praktijkverklaring wordt met name ingezet voor doelgroepen waarvoor het nog niet mogelijk is een heel diploma of certificaat te behalen. Bijvoorbeeld voor werkzoekenden met een afstand tot de arbeidsmarkt. In de periode van 1 juli tot en met 31 december 2021 zijn ruim 500 praktijkverklaringen door mbo-onderwijsinstellingen uitgedraaid bij het door SBB gefaciliteerde praktijkkloet.

Voorbeelden van inzet om- en bijscholing via praktijkleren in het mbo voor Klimaattransitie

Voorbeeld 1. Certificaat motiveert zij-instromers voor de installatiebranche

Een nieuw opleidingstraject waarmee beginnende en ervaren vakmensen stapsgewijs een mbo-diploma kunnen behalen. Dat is het doel van de pilot met certificeerbare eenheden in de installatiebranche. De pilot is een initiatief van Bonarius Bedrijven, VTi Amsterdam en ROC van Amsterdam en wordt ondersteund door brancheorganisatie Wij Techniek. In de pilot namen zij-instromers uit andere branches deel. Het behalen van het mbo-certificaat blijkt een motivatie voor het doorleren in de installatiebranche voor andere certificaten of zelfs een volwaardig mbo-diploma.

Voor meer informatie: [Succesvolle pilot met achtweekse mbo-basisopleiding](#) (bron: Wij Techniek)

Voorbeeld 2. Bijscholing voor aanleg van warmtetransportleidingen

De energietransitie vraagt om hybride monteurs die inzetbaar zijn op zowel de gasnetten als de warmtenetten. Een grote groep oudere maar deskundige werknemers is in het verleden onvoldoende geschoold op de aanleg van warmtenetten. Door het volgen van bijscholing en het behalen van een praktijkgericht mbo-certificaat blijven deze werknemers duurzaam inzetbaar in de infrabeheer sector. Dit traject is ook interessant voor werkenden op mbo-niveau 2 uit andere sectoren. Hiermee kan tegemoetgekomen worden aan de personeelsbehoefte bij bedrijven in deze branche.

Voorbeeld 3. Vakmensen voor onderhoud aan windturbines

Vanwege de realisatie van grote projecten van 'wind op zee' en windturbines op land bestaat er de komende jaren een toenemende behoefte aan technici die kunnen worden ingezet bij de installatie en onderhoud van windturbines. Door de krapte op de arbeidsmarkt is er een variabele instroom van medewerkers uit andere technische sectoren. Met het mbo-certificaat 'Onderhoud windturbines' is voor monteurs en technici een verdieping vanwege de specifieke en specialistische kennis en vaardigheden in een korte periode mogelijk. Het gaat om preventief en correctief onderhoud van mechaniek, hydraulica, pneumatiek en aerodynamica van windturbines.

5. Aanpak tekorten 2022

5.1 Aanpak tekorten stages en leerbanen in 2022

In 2022 blijft SBB vanuit het Actieplan inzetten op voldoende stages en leerbanen voor mbo-studenten, leerlingen uit het vmbo, praktijkonderwijs en voortgezet speciaal onderwijs en werkenden en werkzoekenden die willen praktijkleren in het mbo.

Behoefte aan stages en leerbanen (inclusief tekorten) in beeld brengen

Onze adviseurs praktijkleren blijven op reguliere basis in contact met de onderwijsinstellingen over de situatie per beroepsopleiding in de regio. Samen met de onderwijsinstellingen en bedrijfsleven analyseert SBB de behoefte aan stages en leerbanen en voert regionaal en sectoraal gezamenlijk acties uit om voldoende leerplaatsen beschikbaar te hebben. Maandelijks publiceert SBB actuele cijfers over tekorten aan stages en leerbanen op de eigen website.

Gerichte aanpak van tekorten in regio's en sectoren

Indien sprake is van een tekort aan stages en leerbanen zoeken we nieuwe mogelijkheden bij bestaande leerbedrijven of werven we nieuwe leerbedrijven. Daarnaast wordt ook via een gerichte campagnes per regio of sector een oproep gedaan aan leerbedrijven om mbo-studenten te blijven opleiden.

Inzet creatieve oplossingen voor extra stages en leerbanen

De inzet van innovatieve oplossingen biedt een oplossing voor tekorten. We delen regionale, sectorale en landelijke initiatieven die succesvol zorgen voor extra stages en leerbanen. Voorbeelden worden actief gedeeld met beroepsonderwijs en bedrijfsleven om van te leren en aan te moedigen om de succesfactoren te vertalen naar de eigen uitdagingen.

Aandacht voor kwetsbare jongeren

Kwetsbare jongeren lopen meer risico de dupe te worden van een tekort aan stages en leerbanen. Het gaat daarbij om studenten met een extra ondersteuningsbehoefte, Entree-studenten of leerlingen uit het vmbo, praktijkonderwijs of voortgezet speciaal onderwijs. Voor hen zetten we ons in om voldoende plaatsen te werven bij erkende leerbedrijven. Adviseurs praktijkleren van SBB adviseren erkende leerbedrijven bij het begeleiden van kwetsbare jongeren en bieden praktische hulpmiddelen voor praktijkopleiders.

Aanpak overschot stages en leerbanen

Voor diverse sectoren is het aanbod aan stages en leerbanen groter dan de vraag vanuit mbo-studenten. Bijvoorbeeld in de techniek, verkoop en horeca zijn in veel regio's voldoende plekken en blijven leerplaatsen onbenut. Met name de leerbanen zijn interessant voor werkzoekenden die werken willen combineren met een mbo-opleiding. SBB brengt openstaande leerbanen actief onder de aandacht bij regionale samenwerking met gemeenten en UWV, bijvoorbeeld in de Regionale Mobiliteit Teams (RMT). Op leerbanenmarkt.nl worden kansrijke leerbanen uitgelicht en gepromoot voor bezoekers. Regionaal neemt SBB deel aan (leer)banenmarkten is samenwerking met onder meer gemeenten. Hier worden openstaande leerbanen in de regio actief onder de aandacht gebracht van werkzoekenden.

Voorkomen van groenpluk bij tekorten op de arbeidsmarkt

Met het aantrekken van de arbeidsmarkt neemt ook het risico op 'groenpluk' toe. Ongediplomeerd aan het werk gaan kan voor een jongere en een werkgever op korte termijn aantrekkelijk zijn, maar cijfers laten zien dat jongeren zonder startkwalificatie minder vaak duurzaam aan het werk blijven. Net voor de coronacrisis heeft SBB samen met het ministerie van OCW, MKB Nederland VNO-NCW, JOB, Ingrado en MBO Raad een intentieverklaring getekend om jongeren die ongediplomeerd aan het werk gaan alsnog tot een startkwalificatie te brengen door werken te combineren met een mbo-opleiding (veelal bbl). SBB gaat, indien gewenst in samenwerking met de onderwijsinstelling, in gesprek met het leerbedrijf met als doel het leerbedrijf en de jongere te stimuleren werken te combineren met een (vervolg)opleiding in een bbl-leerroute.

5.2 Aanpak praktijkleren in het mbo in 2022

Na een fase van organiseren, informeren en aanjagen is de tijd van implementatie aangebroken voor praktijkleren in het mbo. Bedrijven hebben een grote behoefte aan instroom van medewerkers. Op de arbeidsmarkt is een grote vraag naar mbo-opgeleide vakmensen die nodig zijn om de maatschappelijke opgaven rond het klimaat, energietransitie, wonen en zorg te realiseren. Toch staan er nog groepen aan de kant, met name de jeugdwerklozen of mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Praktijkleren in het mbo is bij uitstek een instrument om deze doelgroepen om- of bij te scholen naar de kansrijke sectoren. Zodat ze een grotere kans hebben om ook in de toekomst duurzaam op de arbeidsmarkt inzetbaar te blijven. Voor 2022 heeft SBB daarom de volgende focus:

1. Om- en bijscholing via het mbo inzetten om de inzetbaarheid van kwetsbare groepen op de arbeidsmarkt te vergroten zodat leerbedrijven kunnen beschikken over voldoende vakkrachten. Hiervoor benut SBB de contacten met onderwijs, werkgevers en sociaal domein in de regio. In het afgelopen jaar is er een belangrijke basis gelegd voor intensievere samenwerking.
2. Versterken van de arbeidsmarktpositie van werkenden zodat zij door middel van praktijkleren in het mbo opgeleid worden voor veranderde taken en functies in het bedrijf. Adviseurs praktijkleren informeren leerbedrijven over de mogelijkheden die praktijkleren biedt voor potentiële kandidaten voor om- en bijscholing in het bedrijf. Voor een passend aanbod van opleidingen voor om- en bijscholing worden leerbedrijven in contact gebracht met onderwijsinstellingen.
3. SBB ondersteunt en adviseert de leerbedrijven met het beschikbaar stellen van leerbanen en de uitvoering van de begeleiding bij praktijkleren in het mbo. Daarnaast helpt SBB om te leercultuur te versterken door praktische adviezen te geven over opleiden en begeleiden op de werkvloer en workshops te organiseren voor (beginnende) praktijkopleiders. Door samenwerking met onder meer TNO worden daarbij de nieuwste inzichten benut over een succesvolle leercultuur in organisaties.

Door in te zetten op om- en bijscholing van zittend personeel ontstaat er ruimte in het bedrijf voor mensen die doorgroeien naar de functies die daarmee vacant komen. De doorstromers creëren plekken voor andere doelgroepen zoals bijvoorbeeld jeugdwerklozen. De inzet op werkenden vanuit de doelstelling van het actieplan sluit naadloos aan op wat SBB wil bereiken met een Leven lang ontwikkelen.

5.3 Structurele borging voldoende stages en leerbanen en praktijkleren in het mbo

Met het Actieplan heeft SBB bestaande werkwijzen voor de aanpak van tekorten aan stages en leerbanen geïntensiveerd en een nieuwe werkwijze ontwikkeld voor het monitoren en rapporteren van de ontwikkeling in tekorten aan stages en leerbanen. Via landelijke en regionale samenwerking met onderwijs, leerbedrijven, brancheorganisaties, vakbonden en regionale partners zoals gemeenten zijn de tekorten aangepakt en zijn ruim 8.000 tekorten opgelost in de tweede helft van 2021. Voor werkenden en werkzoekenden zijn steeds meer mogelijkheden voor om- en bijscholing en het behalen van een diploma, mbo-certificaat of praktijkverklaring. Leerbedrijven hebben ruim 30.000 openstaande leerbanen beschikbaar. Juist de inzet van delen van een opleiding, maakt om- en bijscholing voor kansrijke beroepen en sectoren in korte periode haalbaar.

SBB heeft met het Actieplan stages en leerbanen een opdracht en financiering tot en met het einde van 2022. De tekorten zijn verder afgenomen, maar nog steeds zijn studenten op zoek naar een passende stage of leerbaan. Als we iedere student een stage of leerbaan willen bieden, blijft extra inzet nodig. Om de ambities van het coalitieakkoord op het gebied van klimaat, energie, zorg en wonen uit te voeren is om- en bijscholing voor voldoende vakmensen topprioriteit. Zonder financiering van de extra taken zal de inzet van SBB op deze terreinen per 2023 stoppen. Voor het continueren van de extra inzet en niet te hoeven afbouwen is tijdig duidelijkheid nodig over de financiering van de SBB inzet vanaf 2023.